

В.А. ЗАМЛИНСЬКИЙ

*(Одеський інститут фінансів Українського державного університету
фінансів та міжнародної торгівлі, м. Одеса, Україна)*

Стан та перспективи удосконалення інформаційного забезпечення управління процесами венчурного інвестування

Стаття присвячена вивченню стану та визначенню перспектив удосконалення обліку та оцінки венчурних інвестицій як основи інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень у сфері венчурного інвестування. Досліджено переваги застосування справедливої вартості в оцінці фінансових інструментів, що дало можливість зробити висновок, про її пріоритетність для активів, оцінка яких має властивість динамічно змінюватися. З'ясовані недоліки існуючої методичної бази в частині оцінки теперішньої вартості методом дисконтування. На думку автора, перспективними напрямками удосконалення інформаційного забезпечення управління процесами венчурного інвестування є: розробка методичних рекомендацій з оцінки фінансових інвестицій для цілей бухгалтерського обліку; обґрунтування порядку розрахунку амортизованої вартості фінансових інвестицій; інструктивне закріплення методик амортизації дисконту та премії, що формуються в процесі обліку; визначення процедури зменшення і відновлення корисності фінансових активів й зобов'язань.

Ключові слова: венчурні інвестиції, фінансові інвестиції, фінансові інструменти, бухгалтерський облік фінансових інвестицій, оцінка фінансових інструментів.

В.А. ЗАМЛИНСКИЙ

*(Одесский институт финансов Украинского государственного университета
финансов и международной торговли, г. Одеса, Украина)*

Состояние и перспективы совершенствования информационного обеспечения управления процессами венчурного инвестирования

Статья посвящена изучению состояния и определению перспектив совершенствования учета и оценки венчурных инвестиций как основы информационного обеспечения принятия управленческих решений в сфере венчурного инвестирования. Исследованы преимущества применения справедливой стоимости в оценке финансовых инструментов, что позволило сделать вывод о ее приоритетности для активов, оценка которых имеет свойство динамично изменяться. Выявлены недостатки существующей методической базы в части оценки текущей стоимости методом дисконтирования. По мнению автора, перспективными направлениями совершенствования информационного обеспечения управления процессами венчурного инвестирования являются: разработка методических рекомендаций по оценке финансовых инвестиций для целей бухгалтерского учета; обоснование порядка расчета амортизированной стоимости финансовых инвестиций; инструктивное закрепление методик амортизации дисконта и премии, которые формируются в процессе учета; определение процедуры уменьшения и восстановления полезности финансовых активов и обязательств.

Ключевые слова: венчурные инвестиции, финансовые инвестиции, финансовые инструменты, бухгалтерский учет финансовых инвестиций, оценка финансовых инструментов.

Status and Prospects of Information Support Improvement for Processes of Venture Investment

The article is devoted to study of the status and determination of improvement prospects of venture investment accounting and assessment as a basis for information support in taking managerial decisions in the field of venture investment. The advantages of fair value are investigated for use in assessment of financial instruments, which made it possible to draw a conclusion about priority for the assets whose assessment is inclined to dynamic changes. The flaws of the existing methodological basis were clarified in the part of the present value assessment by discounting method. To author's opinion, promising ways of information support improvement in management of venture investment processes are the following: development of methodological recommendations as to financial investment assessment for the purpose of accounting; substantiation of procedure for calculation of financial investment amortized cost; development of instructions for methods of discount and premium amortization which are formed in the process of accounting; determination of procedure for reduction and recovery of utility of financial assets and liabilities.

Keywords: *venture investments, financial investments, financial instruments, accounting of financial investments, assessment of financial instruments.*

Постановка проблеми. У сфері фінансового забезпечення інноваційної діяльності країн ЄС, США та України протягом останніх 25 років відбуваються суттєві зміни. Глобальна перебудова економіки України дає можливість застосування нових фінансових інструментів для активізації інноваційної діяльності, що дозволить частково вирішити проблеми насамперед малого і середнього бізнесу. Світові тенденції розвитку інвестування наукових досліджень і розробок свідчать про перехід від державного до приватного сектору. Створення і освоєння нових технологій з одночасною максимізацією прибутку, входження у проекти з підвищеною долею ризику потребує співпраці з активними, досвідченими, стратегічно орієнтованими інституційними інвесторами. Венчурні капіталісти, що спеціалізуються саме на аналізі, відборі та управлінні технологічними інноваційними проектами, погоджуються йти на виправданий ризик задля отримання доходу. Україна знаходиться у процесі впровадження економічних реформ, спрямованих на подолання розриву в рівнях інноваційного розвитку з розвинутими країнами світу і досягнення мети, яка була задекларована урядом – переходу до «економіки знань» та досягнення світового лідерства. Відтак венчурні інновації стали ще однією характерною рисою сучасного розвитку маркетингової та фінансової складових виробничої діяльності, а також новим об'єктом бухгалтерського обліку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню особливостей та визначенню основних тенденцій розвитку венчурної індустрії приділяють увагу в Н.В. Андреюк [1], М.М. Берест, А.М. Букало [3], О.В. Красовська, О.Є. Кузьмін, І.В. Литвин, В.П. Соловійов та інші.

Разом з тим, важливою передумовою розвитку процесів венчурного інвестування є розробка

ефективної системи інформаційного забезпечення управління цими процесами. Через специфічність економічного змісту венчурного капіталу дана категорія залишається поза увагою досліджень з бухгалтерського обліку. Більшість питань бухгалтерського обліку венчурної діяльності досі не вирішені і, в першу чергу, стосовно сучасної вітчизняної економіки, так як венчурна індустрія тільки створюється. Відсутні методичні рекомендації щодо організації обліку діяльності венчурних фондів, венчурних та управляючих підприємств. Недостатня увага до цих питань з боку управління методологією бухгалтерського обліку на державному рівні. Як зазначає В.М.Жук, темпи і масштаби економічних реформ в Україні стримуються слабкістю національної системи обліку. Через це обмежується доступ до дешевих закордонних інвестиційних ресурсів, послаблюється конкурентоздатність, економічна робота на макро- та мікрорівнях управління [4, с. 60].

У зв'язку з недостатнім вивченням означених вище питань **метою статті** є вивчення стану та визначення перспектив удосконалення обліку та оцінки венчурних інвестицій як основи інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень у сфері венчурного інвестування.

Виклад основного матеріалу. Новітні фінансові інструменти та інноваційні технології поширюються у глобальному масштабі та є визначальним чинником у підвищенні економічної конкуренції. Розглядаючи площину інформаційного забезпечення венчурного капіталу важливо пам'ятати, що хоча венчурні інвестори здійснюють прямі інвестиції, саме венчурне фінансування може надаватися в наступних формах: звичайні акції; привілейовані акції; кредит; гібридні інструменти. Відтак до цих об'єктів обліку застосовуються принципи, методи та порядок обліку

встановлений національними Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку для фінансових інвестицій. Зокрема Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції» [7], та Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти» [8].

Більшість фахівців у сфері бухгалтерського обліку відмічають ряд недоліків в даних стандартах та складність їх застосування на практиці. Ю.С. Бездушна справедливо вказує на відсутність єдиного підходу не тільки до обліку, а й взагалі до розуміння понять пов'язаних з обігом цінних паперів та боргових зобов'язань. Більше того, зазначає науковець, термінологія, що використовується в бухгалтерському обліку, різниться з тією, що використовується професійними учасниками фондового ринку [2].

Сучасний стан облікового забезпечення інвестиційних процесів в Україні свідчить про те, що через відсутність достатньої кваліфікації та невідпрацьованість цих питань в методичному плані обліково-фінансовими службами не застосовуються на практиці досить перспективні методи їх обліку, закладені в Міжнародних стандартах фінансової звітності та відповідним чином відображені у вітчизняних П(С)БО. До них відноситься оцінка фінансових інструментів за справедливою вартістю, механізм їх обліку за амортизованою вартістю, процедури дисконтування для розрахунку теперішньої вартості майбутніх грошових потоків, облік зменшення та відновлення корисності фінансових активів та зобов'язань, облік хеджування.

Особливістю обліку фінансових інструментів є те, що на сьогодні незалежно від приналежності їх до тієї чи іншої групи, на дату балансу дані активи відображаються за справедливою вартістю. На наш погляд, саме справедлива вартість повинна бути базою для активів, оцінка яких має властивість динамічно змінюватися. Зокрема, перевагами такої оцінки в порівнянні з історичною вартістю є те що:

- справедлива вартість відображає поточну ринкову оцінку фінансового інструменту, яка включає в себе очікування інвесторів з приводу майбутніх грошових потоків, що генеруються фінансовим інструментом, а також певні економічні умови, що впливають на його оцінку;

- справедлива вартість є кращою в порівнянні з історичною вартістю основою для прогнозування подальшої зміни вартості інструмента;

- на справедливую вартість (на відміну від історичної вартості) не чинять вплив наступні фактори: дата та умови придбання активу або виникнення зобов'язання; розмір, тип, основна діяльність та інші специфічні фактори, пов'язані з організацією-власником фінансового інструмента; майбутнє використання фінансового інструменту. Справедлива вартість не залежить від того, коли відбудеться продаж або погашення фінансового інструмента;

- порівнянність даних, заснованих на справедливій вартості. Звітність компаній, складена з використанням методу справедливої вартості, є більш

порівнянню як просторово, так і в динаміці, оскільки одні й ті ж фінансові активи та зобов'язання будуть відображені в ній в одній і тій же вартісній площині.

Важливою складовою методології оцінки фінансових інструментів є теперішня вартість. Згідно П(С)БО вартість є дисконтованою сумою майбутніх платежів (за вирахуванням суми очікуваного відшкодування), яка, як очікується, буде необхідна для погашення зобов'язання в процесі звичайної діяльності підприємства. Жоден стандарт не визначає процедури такого дисконтування. Ці та інші методичні питання в діючих П(С)БО розкриті досить поверхнево, що викликає відповідні труднощі у застосуванні їх на практиці, через відсутність достатньої кваліфікації та невідпрацьованість цих питань в методичному плані.

Дещо глибше дане питання розкрито в нормативно-інструктивних матеріалах Національного банку України, призначених для застосування в бухгалтерському обліку банків. Зокрема порядок обліку зменшення корисності та оцінки теперішньої вартості фінансових інвестицій містить пункт 1.3 глави 1 розділу VII Інструкції з бухгалтерського обліку кредитних, вкладних (депозитних) операцій та формування і використання резервів під кредитні ризики в банках України, затвердженої постановою Правління Національного банку України від 27 грудня 2007 року № 481 [5].

Зокрема, банк визначає суму зменшення корисності як різницю між балансовою вартістю фінансового активу (наданого кредиту, розміщеного вкладу (депозиту), дебіторської заборгованості за фінансовими активами) та теперішньою вартістю попередньо оцінених майбутніх грошових потоків за цим активом. Майбутні грошові потоки складаються із суми очікуваних платежів за основним боргом та процентами відповідно до договору, суми прострочених платежів (основного боргу та процентів), суми коштів від реалізації застави згідно з відповідним договором (незалежно від імовірності звернення стягнення на таку заставу) з урахуванням часу, необхідного для реалізації застави, та інших грошових потоків за наданим кредитом. Банк включає прострочені платежі до майбутніх грошових потоків у періоди, що узгоджені з клієнтом у договорі. У разі неузгодження з клієнтом строків надходження прострочених платежів банк не враховує їх до майбутніх грошових потоків або включає в останній період, визначений договором згідно з внутрішньобанківським положенням.

Звісно, що в такому викладенні дані методики не можуть застосовуватись та потребують відповідного адаптування до особливостей обігу цінних паперів підприємствами небанківського сектору.

Вважаємо, що перспективними напрямками удосконалення інформаційного забезпечення управління процесами венчурного інвестування на рівні окремих підприємств в частині їх обліку є:

- оцінка чинного методичного забезпечення бухгалтерського обліку фінансових інструментів, зокрема венчурного типу;

– виявлення та аналіз існуючих підходів до оцінки фінансових інструментів та розробка методики оцінки їх справедливої вартості для цілей бухгалтерського обліку;

– вдосконалення бухгалтерського обліку похідних фінансових інструментів;

– удосконалення обліку зменшення та відновлення корисності фінансових активів;

– розробка найбільш прийнятних моделей хеджування, як елементу облікової політики в частині обліку фінансових інструментів.

Висновки. Підсумовуючи дослідження стану інформаційного забезпечення процесів венчурного інвестування слід зазначити, що через відсутність ринку не лише венчурного капіталу, а й взагалі недостатню активність ринку цінних паперів в Україні, питання їх обліку та оцінки піднімається на сторінках професійних видань та в наукових дослідженнях досить рідко. Незважаючи на це, фінансові інструменти та фінансові інвестиції є об'єктом бухгалтерського обліку, про що свідчить наявність вищеописаних стандартів.

Перспективними напрямками удосконалення існуючого порядку обліку фінансових інвестицій венчурного типу є розробка методичних рекомендацій з оцінки теперішньої вартості фінансових інвестицій для цілей бухгалтерського обліку, розрахунку амортизованої вартості фінансових інвестицій, інструктивне закріплення методик амортизації дисконту та премії, що формуються в процесі обліку. Вирішення цих питань сприятиме формуванню ефективного інформаційного забезпечення управління венчурними інвестиціями, що своєю чергою є важливою передумовою поживлення процесів венчурного інвестування в Україні.

4 Список використаних джерел

1. *Андреюк Н.В.* Інститути венчурного інвестування в Україні: стан та перспективи розвитку / Н.В. Андреюк // Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2010. – Вип. 23. – С. 77-85.

2. *Бездушна Ю.С.* Методологія обліку і оцінки фінансових інструментів та її застосування аграрними підприємствами / Ю.С. Бездушна // Аграрний вісник Причорномор'я. Збірник наукових праць. Серія: економічні науки. – 2010. – Вип. 53. – С. 18-23.

3. *Букало А.М.* Активізація розвитку інвестиційних фондів в Україні / А.М. Букало // Формування ринкових відносин в Україні. – 2010. – № 3. – С. 69-73.

4. *Жук В.М.* Концепція розвитку бухгалтерського обліку в аграрному секторі економіки: монографія / В.М. Жук. – К.: ННЦ «Інститут аграрної економіки» УААН, 2009. – 648 с.

5. Інструкція з бухгалтерського обліку кредитних, вкладних (депозитних) операцій та формування і використання резервів під кредитні ризики в банках України, затверджена постановою Правління Національного банку України від 27.12.2007 р. № 481 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0443-13>.

6. *Лупенко Ю.О.* Сучасні технології венчурного фінансування аграрного бізнесу / Ю.О. Лупенко, В.В. Фещенко // Облік і фінанси. – 2015. – № 1(67). – С. 81-87.

7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 26.04.2000 р. № 91 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0284-00>.

8. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 30.11.2001 р. № 559 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z1050-01>.

9. *Усатенко О.В.* Облік витрат венчурного підприємства в залежності від стадій його життєвого циклу / О.В. Усатенко // Облік і фінанси. – 2015. – № 2(68). – С. 59-64.